

CHORAĞIEW (245) *sb f*

-w (18), -w (17); -w *RejZwierz*, *GórnDworz* (2), *StryjKron* (7), *SkarKaz* (2), *VotSzl*; -w : -w *BibRadz* (2 : 5), *BielKron* (1 : 10), *Mącz* (1 : 1), *MWilKHist* (1 : 1).

o oraz e jasne.

sg *N* chorągiew (34). \diamond *G* chorągwie (16). \diamond *D* chorągwi (1). \diamond *A* chorągiew (46). \diamond *I* chorągwią (41). \diamond *L* chorągwi (8). \diamond *pl N* chorągwie (12). \diamond *G* chorągwi (22), chorągiew (2); chorągwi : chorągiew *BielKron* (9 : 2). \diamond *A* chorągwie (30). \diamond *I* chorągwi (19). \diamond *L* chorągwiach (11). \diamond *du N* (*cum nm*) chorągwi (2) *BielKron* 315 [2 r.]. \diamond *A* (*cum nm*) chorągwi (1) *ModrzBaz* 104.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Sztandar*, *proporzec*; *vexillum* *Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *signum* *Mącz*, *Cn* (213) : y choragyew przinyoŃ *LibLeg* 11/166; *BibRadz Is* 30/17; Ńtądze y ná chorągwie kazaŃ kłaŃć Orła za herb. *BielKron* 339v; Každy s fwey Ńiemie Chorąży s Ńwoią chorągwią [!] pod ŃiemŃkim Herbem ná koniu zbroynym był *BielKron* 425, 232v [2 r.], 275, 397v, 425 [3 r.], 425v; *BielSat* C2v; *Calag* 188b; *StryjKron* 662 [2 r.], 762; *BielRozm* 19; A my więc ná twoy przyjazd chorągwie wynieŃiem *KmitaPsal* Av; *KochProp* 11; *PaprUp* C2v; *ActReg* 42, 168; *Vexillum – Choragiew. Calep* 1119b; *KoŃakSzczęŃl* Av; CHORAŻY. Tego vrząd chorągiew Ńwego powiatu noŃić ná woynie. *SarnStat* 233, 332, 356, 1223 [2 r.]; *KmitaSpit* C5.

W poŃczeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (2): *KrakówŃka* chorągiew ma herb biaŃy OrzeŃ w zŃotey koronie w czerwonym polu/ á przez ŃkrzydŃa zŃota linia. *BielKron* 425, 425v.

Wyrazenia: »chorągiew nadworna« (1): Ná chorągwi nadworney był OrzeŃ z rozŃszerzonymi ŃkrzydŃy z zŃotą Ńtrefą *BielKron* 425.

»powiatowa chorągiew« (1): ByŃ potym pogrzeb odpráwowan z wielką á *KrolewŃką Pompą*/ z Chorągwiámi zbroynych *Chorązow*/ z ziemŃkimi y powiatowymi *Chorągwiámi* *StryjKron* 762.

»chorągiew ziemŃka« [*szyk* 3 : 1] (4): *BielKron* 425 *marg*; *StryjKron* 762; áby [...] ná chorągwiách *ZiemŃkich* w tey *Ziemi KiiowŃkiéy* [...] Orła znáku *Koronnégo Herbu* vżywáli. *SarnStat* 1063, 1193.

Szereg: »chorągiew, (albo) *proporzec*« (3): A *Fero* etiam *Feretrum*, Máry teŃ drzewo ná którym chorągiew álbo *proporzec* y *Herb noŃzą*. *Mącz* 122b, 208a, 491c.

Przen (31) :

a) *Symbol*, *znak*; *signum* *Mącz*; *vexillum* *PolAnt* (25) : *Względniz* iuŃ o duŃfo nábozná ná chorągiew ná ktoreé Ńie narorodziŃ [!] owotz náŃlégo zbwieniá. *OpecŃzyw* 141; *KrowObr* 67v; Y Ńtanie Ńię dnia one⁸⁰/ iŃ látoroŃli *Iefe* ktora Ńtanie zá chorągiew w narodziech pogáni Ńzukáć będa *BibRadz Is* 11/10, *Ps* 59/6; *KochPs* 87; ták wielkie y ták drogie dáry ludzkiemu rodzáiowi w chorągwi krzyŃa zoŃtáwiŃ. *SkarŃzyw* 399, 195, 398; *ReszPrz* 39; *ArtKanc* A13.

Zwrot: »podnieŃć (*a.* podnosić) chorągiew; chorągiew będzie podniesiona« = *elevare*, *a. exaltare*, *a. extollere*, *a. levare* *vexillum* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (9 : 2): *WróbŃoŃt* Z3v; *RejPs* 108v; *PodnieŃie* chorągiew w narodoch dálekich *BibRadz Is* 5/26; gdy chorągiew będzie podnieŃioná ná gorách vŃyŃryćie/ y gdy trábić będa vŃŃyŃryćie. *BibRadz Is* 18/3, *Is* 11/12, *Ier* 50/2; *BielKron* 454; *BudBib Is* 49/22, *Ier* 50/2; *PowodPr* 57; *SkarKaz* 457a.

Szeregi: »chorągiew i herb« [szyk 1 : 1] (2): który ięzyk wysłowić może przyłtoynie chorągiew y herb wiecznego Cefarzá nálezego Chryftuła? *SkarŻyw* 399; *SkarKaz* 5b.

»proporzec, chorągiew« (1): Abesse a signis, Odłtrelić fie od proporcá od chorągwie. *Mącz* 429b.

»znamię czusz chorągiew« (1): Znamiona czułz chorągwie *WróbŻolt* Z4v.

b) *Władza; vexillum PolAnt* (6) : A tym záfię ktorzy wpoczciwołci máią imię twoie dáwałz chorągiew wręce ich *RejPs* 88, 128v; á miłość iego ielth chorągwią nádemną. *BibRadz Cant* 2/4

Zwrot: »rozciągać (a. rozciągnąć), roztoczyć chorągiew« [szyk zmienny] (2 : 1): bo iuż wnet rościągnié łwe chorągwie/ á okaże rżády łwoie. *RejPos* 115, 344v; A wżákóz w záplugáwionym cieie nie może ták bełpiecznie łwych chorągwi rołthoczýć/ iáko w owym włpaniým á rozumem ozdobionym. *RejZwierc* 68.

a. *Chorągiew kościelna; vexillum sacrum Murm, Cn; vexillum christianum Murm; vexillum Mymer*¹; *labarum sacrum, supparum (vexilli) Cn* (14) : Vexillum christianum eyn van Chorągiew. Sacrum vexillum idem *Murm* 126; Vexillum. Kirchfan. Chorągiew. *Mymer*¹ 8; *KrowObr* 73, 115v; *BielKron* 251; *Mącz* 7c; A Iezus zeymie kapę/ y chorągiew łchowa *MWilKHist* H2v *did*, E, E2v, E3, E4; zebráli fię do niego łáfiedzi/ z procesiá Kápłanow/ Chorągwie/ z Krzyżámi/ y reliqiámi łwiętyymi *StryjKron* 350; *SkarKaz* 457a; y Kościół ł. Kátolicki/ chorągwie iáko by żagle iákie duchowne/ przed hufem zgromádzienia Chrzełciáńłkiego nołi *KlonFlis* A3v.

b. *Sztandar wojskowy; signum militare, siparum, vexillum Cn* (127) : tedy ieden chorąży Tatarłki nołżácz wielką chorągiew na kthorey wymalowana była graeczka litera chi *MiechGlab* 11; *RejKup* Cv; *HistAl* B4v; *UstPraw* Dv; *RejZwierc* 28v, 47v; W ten czás Miáły Ián z domu Toporow przebił fie do chorągwie ich/ Chorážego łciáł á chorągiew pochwił *BielKron* 384v; Wrołili fie potym do krolá pobrawłzy s łobá więźnie y chorągwie Mołkiewłkie. *BielKron* 412; chorągwie też łpowiełzano w kołłciele ná zamku *BielKron* 412, 107v, 202v [2 r.], 259v, 310, 315 (20); Przeto cudnołł ielł znák zwycięłthwá dułznego/ iáko owá chorągiew co iá wytkná z wieże po wzięciu miáłtá *GórnDworz* L17, L17; *RejZwierc* 144 [2 r.]; á ci ktozy [!] fie przodkiem potykali/ áby fie záfię prędko łpráwili według znákw Chorągwi. *BielSpr* 21v; ku łzturmu idá Fęnyrchowie przodkie^m s Chorągwiámi prędko. *BielSpr* 65v; Pretoryá Hetman dżierzy s łwoiá chorągwiá. Rotmiłtrż káždy przy łwoiey Rołcie bywa s łwoiá Chorągwiá *BielSpr* 70v, 5v [2 r.], 6 [4 r.], 6v [3 r.], 8v [2 r.], 12v [2 r.] (32); *ModrzBaz* 112; *KochPs* 109; *SkarŻyw* 396; Drudzy Chorągwi łwoich/ y Hasłá nieznáią. *StryjKron* 230; A w tym włzyłcy z Chorągwiá odbitá wesołó/ Krzyzcácz przerwáli Niemcow nazbroynieyłzych czolo *StryjKron* 527, 255 [3 r.], 265, 305, 527 [3 r.], 602 (17); *KochProp* 13; *SarnStat* 447, 456, 476, 1042 *marg*; *KmitaSpit* Cv; *SkarKazSej* 670a.

Fraza: »chorągiew ma być podniesiona« (1): CHORĄGIEW [!] ma byđz podniełona. *SarnStat* 448.

Zwroty: »chorągwie rozpułłcić« (1): Proporce y Chorągwie buczno rołpułłciwłzy *StryjKron* 742.

»st(aw)áć pod chorągwiá« [szyk zmienny] (3): *UstPraw* Dv; káżdá fámilia/ y Herbowni z ołobná w kupię [!] pod łwá chorągwiá/ Herbem łwem ozdobioná/ łtawáli *GórnRozm* B2; *SarnStat* 447.

Wyrażenia: »chorągiew koronna« (1): Tám łam Krol złzykowawłzy woylká w rownym plácu/ Wziáł Chorągiew Koronná wdycháiąc od pláczu *StryjKron* 522.

»chorągiew krolewska« (1): W tym chorągiew Krolewłká Niemcy gwałtem wzięli *StryjKron* 527.

»chorągiew wojenna« (1): áby [...] zá znáków ná Chorągwiách woiennych w Powiećie łwym od tego czáfu y ná potym Orłá znáku Korony Polłkiéy wzywáli. *SarnStat* 1042.

Szeregi: »proporzec, (albo, i) chorągiew« [szyk 4 : 1] (5): *BielKron* 245; *Vexillarii* byli wezwani od Chorągwi álbo Proporców: kthore nošili. *BielSpr* 10v, 16v; *StryjKron* 622, 742.

»chorągiew a (i, to jest) znak« [szyk 2 : 1] (3): Włlyfłcy łynowie Iłráelłcy/ będą łie kłáść á rozbijá namioty łwoie według Huffow/ Chorągwi á znákow [per turmas, signa, atque vexilla]/ y łámilley łwoich *Leop Num* 2/2; znáki to iest chorągwie rycerłkie pobráli *BielKron* 247; *BielSpr* 14.

Wyrażenia przyimkowe: »pod chorągiew« (2): *KmitaSpit* C2v; łkoroby pod chorągiew ná mieyłce popiłowi náznáczone przyłzli *VotSzl* Cv.

»pod chorągwiá« (11): aby pod náfá chorągwiá łel pewny poczet ludzy *ConPiotr* 32v; łynowie łepak Iłráelłcy będą łie kłáść znamioty łwemi/ káždy w łwym Huffie y pod Chorągwiá łwoiá *Leop Num* 1/52; *BielKron* 395v; *BielSpr* 13v; *StryjKron* 527, 702; *KołakSzczęł* A2v; *SarnStat* 1217. Cf »stawać pod chorągwiá«.

W przén (13) :

Zwrot: »sta(ná)ć, stojácy pod chorągwiá« [szyk zmienny (6 : 1): przy mnie łtoi cnotá. Pod tey chorągwi[á] łtoié *Prot* D4v; *RejAp* 6v; Káždemu [Krzeł]ćiyán[łkiemu] Rycerzowi/ ná tym łwiece pod Páná łwego Iezu Kriłtá chorągwiá wiernie łtoiacemu [...] pozdrowienie *RejPos* A4, 17, 27, 49, 152v.

Szereg: »pod proporcem a chorągwiá« (1): *Omnis iuventus sub signis Veneris militat, Włzyłzká* [!] młódź pod proporcem á Chorągwiá boginney *Venus* rycerzuye *Mącz* 221b.

Wyrażenia przyimkowe: »pod chorągiew« (2): By się włzyłcy przełtráłzyli/ á k niemu połpiełzyli/ pod chorągiew Słowá łwiętego/ do huffu Krolá niełbelłkiego. *ArtKanc* A13; *SkarKaz* 44a.

»pod chorągwiá« (11): ktorzy iedno od Antichriłtá wćiekáią/ pod chorogwiá [!] IEzulá Chriłtułá łyná BOżego namilleyłzego żyć chcá *CzechRozm* A2; *ModrzBaz* 67v; Ale coł dobrego w cále pod chorągwiá Luthrowá zołtáło? *ReszPrz* 74. Cf *Zwrot*, *Szereg*.

2. *Oddział wojskowy; agema, agmen, armatorum globus, caterva, centuria, cohors, cohorticula, cuneus, globus virum, legio, legiuncula, manus iuvenum, ordo, phalanx, pilum, turma, vexillatio, vexillum* *Cn* (32) : Ma thełł bidz włáfná Chorągiew ludzy tych ktorzy łamy ołobamy łwymy ná woynę yachać niemogá. *ConPiotr* 32v; zwłáłzczá Włochowie/ kthorych czterzy chorągwie włkoczyłło napierwey ná mur *BielKron* 314v; byłło theż Włochow dwie chorągwi *BielKron* 315; Niemcow łie theż záwárłło dwie chorągwi *BielKron* 315; piędczyefiáł chorągiew Polłkich zacnieyłzym byłły rozdane *BielKron* 383v, 314, 314v, 384 [2 r.], 384v, 387 *marg*; Y ćiągnęłá chorągiew obozu łynow Iehudy naprzod z woylki łwemi *BudBib Num* 10/14, *Num* 10/18, 22, 25; *Posthumius*, miał dwie chorągwi Rzymłkiego ludu *ModrzBaz* 104; *SkarŻyw* 567; Ze dwunaściá Chorągwi woylko ná Poláki [...] połłáł *StryjKron* 537, 457, 517, 777 [3 r.]; y łámi łię potykali/ iáko ktorey chorągwi kazáno/ y iáko łię kłora chorągiew w woney potrzebie popiłáłá/ ták łławę/ álbo nie łławę odnošilá *GórńRozm* B2; *SarnStat* 447 [2 r.].

W połóczeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (1): ze włzyłłkiemi łwemi przynależnołciámi y włłámi ich/ kłóre należáły do łádu álbo chorągwie [*banderium JanStat* 866] Chełmińłkiéy *SarnStat* 1088.

Wyrażenia: »krolevska chorągiew« (2): między kthoremi krolewka chorągiew była *BielKron* 307v, 384v.

»chorągiew piesza« (1): w którym było 24. proporcow albo chorągwi piełzych *BielKron* 226.

Szereg: »proporzec albo (i) chorągiew« [*szyk 1 : 1*] (2): *BielKron* 226; Máią też łwe rozdźielenie obyczáiem łtárych walecznikow ná Chorągwie y Proporce *BielSpr* 65v.

Synonimy: **1.** *piątno, proporzec, standar, znak, znamię;* **b.** *fendel;* **2.** *fendel, huf, hufiec, proporzec, rota.*

ZZa